

cinismul ei se asortează perfect cu ceea ce doamna Luca primește de la lume de multă vreme încoace.

În jurul unei cafele slabe și al unor biscuiți delicioși, masca ei ne-a povestit, cu ochii umezi și tremurători de incertitudine, că a refuzat să acorde drepturile de folosință ale unor versuri scrise de Luca, unei formații de muzică rock din Toulouse. A acceptat însă imediat spectacolul nostru de la Teatrul „Molière”, fără să explice de ce. A spus doar că asta e „altceva”, dar că nu a iubit nici ea, nici Luca ideea urcării operei sale pe scenă. A promis, însă, că acum va veni la teatru să mă vadă.

În țara lui adevărată, Gherasim Luca este aproape necunoscut. Nu e singurul caz de ingratitude, cum să-i spun, civico-culturalo-națională. Profesorul Cioculescu scria acum vreo 15 ani că Haricleea Darclée a sfârșit la București ca femeie de serviciu într-un cinema de periferie, lucru pe care mi l-a confirmat biograful ei, George Sbârcea. Gherasim Luca a fost publicat ultima oară la București în 1945. Nu trebuie însă să ne obosim prea mult cu remușcările. La Paris este de asemenea foarte puțin cunoscut, deși Gilles Deleuze pretindea că Luca este cel mai mare poet francez în viață (sic!).

Privind masca durerii lui Micheline, simțeam uriașă complicitate a acestor doi artiști în fața sau împotriva lumii. Masca durerii ei vorbea despre frica de a se expune în fața celorlalți, chiar dacă acești ceilalți sunt publicul. Luca refuza cu vehemență orice interviu, spunând, ca și Brâncuși, că opera vorbește pentru el. Ochii doamnei Luca, mari și întunecați, aprofundau masca, încălzind-o. Durerea ei nu era slăbiciune. Uimirea ei nu era neștiință. Neînțelegerea ei nu era pică. Era o mască foarte generoasă, întunecată (este toată îmbrăcată în negru), dar transparentă. De fapt, ea nu e masca durerii. Ea e durerea măștii. Ea e întâi starea și pe urmă materia pe care starea se așază. E durerea ca sentiment care are nevoie de un obiect pentru a se materializa. Octavian Cotescu spunea că sentimentele nu se pot juca pe scenă ca atare. Că Romeo nu poate „juca” iubirea propriu-zisă. El trebuie să facă ceva din care să rezulte iubirea. Același lucru se întâmplă cu durerea uimită a lui Micheline. Ea a avut nevoie de Micheline pentru a se revela.

E singurul mod în care pot să-mi explic întreagă această istorie tristă a unui mare poet în conflict cu vremea lui, apatrid și patetic înecat în Sena, și a pictoriței sale, condamnată la a desena de aici încolo speranța și iubirea de oameni în infinite nuanțe de negru.

RADU DUDA

Inventatorul iubirii de Gherasim Luca sau Teatrul vorbit de Radu Duda

„Totul trebuie reinventat”, scria Gherasim Luca în 1945, anul publicării **Inventatorului iubirii** la București, poem pe care-l va traduce el însuși în limba franceză puțin înainte de a se sinucide la Paris, pe 9 februarie 1994. Cartea a fost publicată de Editura José Corti câteva luni după dispariția lui Luca, împreună cu o altă scriere datând din 1945, **Moartea moartă**, text care imaginează, ca o punere în scenă, cinci tentative de sinucidere virtuală, ca și cum poetul ar fi văzut, în 1945, semnele adevăratei sale sinucideri o jumătate de secol mai târziu. Sinucidere semi-

afectivă, semi-filosofică, dar, nemărturisit, mai mult transcendentală decât reală.

Inventatorul iubirii, text subversiv, implacabil și tăios ca o lamă, nu este o operă suprarealistă în limitele cunoscute ale termenului. Este o carte de viață, o carte a vieții ce privește ca-ntr-o oglindă misterul declanșat de propriile-i arderi în inventarea unui nou limbaj. Nu este nici o operă realistă. Aș putea saluta în ea apariția unui nou roman transrealist. Găsim în ea reminiscențe sau prelungiri ale **Primului Maifest non-oedipian**, din păcate dispărut. Gherasim Luca îl ascunsese în spatele unui dulap la plecarea sa din România, în 1952. Demersul său nu e nici estetic, nici literar; el este etic și transpoetic: explorează căile cele mai propice pentru a ne debarasa de condiția noastră oedipiană. În taină, așa cum Gherasim Luca o va face în **Cântecul crapului**, el pune întrebarea esențială: Cum să te lepezi de tine însuși? **Inventatorul iubirii** este un text învecinat scrierilor lui Nietzsche prin încercarea sa de „eliberare integrală a omului”. Un manifest experimental care ne invită „să ne depășim și să sfărâmăm propriile noastre limite”. Poziția non-oedipiană, scria Gherasim Luca în „Apendicele” cărții sale, proiectează **pentru prima dată într-un comportament uman**, somptuoasa eliberare a materiei de pietrificarea tridimensională.

Legătura profesională și spirituală dintre Teatrul-Poem animat de Monique Dorsel și actorul român Radu Duda a împlinit o creație tulburătoare a **Inventatorului iubirii** prin cele șase reprezentații date la Bruxelles între 12 și 17 noiembrie 1996, în prezența Principesei Margareta a României, cu care Radu Duda s-a căsătorit la Lausanne, cu două luni în urmă. Se putea auzi în sală greutatea tăcerii spectatorilor. Regina Ana a României a asistat la două dintre reprezentații.

Orice interpretare este o re-creație. Franck Daquin a conceput, pe un fond negru, o punere în scenă extrem de sobră. Într-o parte, un pat simplu de fier, acoperit cu o pătură neagră. De cealaltă parte, un pian vechi, deschis, căruia i se văd corzile și articulațiile. Radu Duda este pătruns de intensitatea emoțională a textului lui Gherasim Luca. Autorul avea 30 de ani în 1945. Ai sentimentul că el se reîncarnează o jumătate de secol mai târziu în actorul care se șterge pe sine pentru a-i împrumuta vocea. Nu numai vocea minții, ci vocea întregului corp. Există în Gherasim Luca un raport foarte intens emoțional între poezie și vocea umană. O arzătoare dăruire de sine. O voce erotică prin vibrația sa de viață neacoperită, nudă. Radu Duda ne-a restituit-o cu tăcerile lui, alternate cu excesele sale de prezență, cu momentele lui de spaimă și de agonie. Limbajul expresiv al corpului însoțește și intensifică forța magică a vocii. Textul ia foc în inima unei tăceri de foc. Artistul nu joacă teatru. Termenul de actor îi convine mai bine lui Radu Duda, căci el este înainte de orice un om în acțiune ce se consacră integral sufletului unui text pentru a-l readuce la viață. El a găsit în interpretarea sa un ton revoluționar care-i convine. Revoluționar în sensul alchimic de revoluție interioară și de autotransformare orientată către autocunoaștere. Gherasim Luca evocă „salturile omului în interiorul propriului destin” Aceste salturi Radu Duda le împlinește cu îndrăzneală în adâncimile **Inventatorului iubirii**. Textul acesta scânteietor al marelui scriitor român, „cel mai mare poet francez în viață”, spunea despre el Gilles Deleuze, a găsit actorul său de foc: actorul român Radu Duda, al cărui ușor accent românesc în limba franceză amintește de cel al dragului nostru Gherasim Luca. Fără Monique Dorsel, miracolul nu s-ar fi petrecut!

MICHEL CAMUS